

УДК 371.123 (410)

Наталія Мукан, Маріанна Гаврилюк

ХАРАКТЕРИСТИКА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ДОСВІДЧЕНИХ УЧИТЕЛІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

А Здійснено аналіз стандартів професійної діяльності досвідчених учителів Великої Британії та охарактеризовані можливості професійного розвитку на індивідуальному, шкільному рівні, рівні місцевих органів управління освітою та зовнішніх провайдерів. Автори аналізують науково-педагогічну літературу, присвячену означеній проблемі. Подано визначення поняття «професійний розвиток учителів»; досліджена специфіка професійного розвитку досвідчених учителів загальноосвітньої школи в Англії, Уельсі, Шотландії, Північній Ірландії, що спрямований на формування професійних якостей, фахових знань та усвідомлення, вмінь і навичок учителя.

Ключові слова: вчитель загальноосвітньої школи, стандарти педагогічної діяльності, професійний розвиток, Велика Британія.

Наталія Мукан, Маріанна Гаврилюк. Характеристика профессионального развития опытных учителей общеобразовательных школ в Великобритании.

А Осуществлён анализ стандартов профессиональной деятельности опытных учителей Великобритании и охарактеризованы возможности профессионального развития на индивидуальном, школьном уровне, уровне местных органов управления образованием и внешних провайдеров. Авторы анализируют научно-педагогическую литературу, посвящённую указанной проблеме. Дано определение понятия «профессиональное развитие учителей»; исследована специфика профессионального развития опытных учителей общеобразовательной школы в Англии, Уэльсе, Шотландии, Северной Ирландии, направленного на формирование профессиональных качеств, профессиональных знаний и осознания, умений и навыков учителя.

Ключевые слова: учитель общеобразовательной школы, стандарты педагогической деятельности, профессиональное развитие, Великобритания.

Nataliya Mukan, Marianna Havrylyuk. The Professional Development characteristic of experienced public school teachers in Great Britain.

S The article explores the standards of professional activity of experienced teachers in Great Britain and describes the professional development opportunities at the individual, school level, the level of local education authorities and external providers. The authors analyze the scientific and educational literature on the definite problem. The definition of “teachers’ professional development” has been provided; the professional development specificity of experienced public school teachers in England, Wales, Scotland, and Northern Ireland aimed at fostering teacher’s professional characteristics, professional knowledge and understanding and skills.

Key words: public school teacher, educational activity standards, professional development, Great Britain.

Актуальність проблеми. У сучасному суспільстві знань освіті й підготовці людини до продуктивного функціонування у соціумі відводиться особлива роль. Основне завдання загальноосвітньої школи полягає у формуванні готовності учнів до розв’язання складних проблем економічного, соціального, полікультурного характеру в повсякденному житті. У розвинутих країнах світу розробляються стандарти шкільної освіти, спрямовані на підвищення якості навчального процесу, що передбачає запровадження змін у змісті навчання й учіння, шкільництва загалом. Особлива увага приділяється професійній компетентності вчителів, діяльність яких є одним із найважливіших факторів, що сприяють підвищенню успішності

учнів. Акцентується необхідність їхнього неперервного професійного розвитку задля забезпечення високоякісних освітніх послуг і вдосконалення роботи загальноосвітньої школи. Висока результативність навчання учнів британських шкіл та їхня готовність до вступу у найпрестижніші вищі навчальні заклади не тільки Великої Британії, але й інших країн, свідчать про належну початкову педагогічну підготовку та неперервний професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розвідки присвячуються вивченню та аналізу різних аспектів неперервної освіти педагогів: політичний, соціальний, культурний та економічний аспекти неперервного професійного розвитку вчи-

телів (Л. Дерлінг-Хаммонд (L. Darling-Hammond), М. Тайт (M. Tight); розвиток навчальних програм професійного розвитку (К. Претт (C. Pratt); зміст професійного розвитку педагога (С. Зепада (S. Zepeda), М. Піс (M. Rees); моделі, методи і форми професійного розвитку педагогів (П. Гріммет (P. Grimmet), П. Уонг (P. Wong); діяльність вчителя-початківця (Р. Інгерсолл (R. Ingersoll), А. Чарлз (A. Charles); упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у неперервний професійний розвиток педагогів (М. Месер (M. Mather), Дж. Фальк (J. Falk).

Українські науковці вивчали особливості професійної підготовки вчителів: неперервна професійна освіта (Я. Бельмаз, Т. Десятов), післядипломна освіта (А. Кузьмінський, В. Руссол), професійна освіта (С. Гончаренко, Р. Гуревич, Н. Ничкало), професійно-педагогічна підготовка вчителя (М. Євтух, Т. Кошманова, О. Семенов, М. Солдатенко), педагогічна майстерність (Є. Барбіна, І. Зязюн, О. Лавріненко, М. Лещенко), підвищення кваліфікації вчителів (В. Биков, Н. Клокар, В. Олійник), а також здійснювали компаративно-педагогічні розвідки (Н. Бідюк, Н. Лавриченко, О. Матвієнко, О. Пічка, Л. Пуховська, А. Сбруєва). Т. Кошманова, О. Локшина, І. Миськів, О. Садовець розглядали окремі аспекти неперервної педагогічної освіти у міжнародному освітньому просторі.

Метою статті є здійснення аналізу стандартів професійної діяльності досвідчених учителів Великої Британії та характеристика можливостей професійного розвитку. Авторами визначені такі завдання: здійснити аналіз науково-педагогічної літератури, присвяченої означеній проблемі та дослідити специфіку професійного розвитку досвідчених учителів загальноосвітньої школи у Великій Британії, що спрямований на формування професійних якостей, фахових знань та усвідомлення, вмінь і навичок.

Виклад основного матеріалу. У Великій Британії стандарти педагогічної професії визначають зміст професійного розвитку вчителів загальноосвітніх шкіл, а саме: професійні цінності та практику; професійні знання та усвідомлення; професійні навички та вміння, здібності [1]. В Англії система професійного розвитку ґрунтується на використанні структури розвитку кар'єри педагога, що охоплює статус кваліфікованого вчителя, статус вчителя під час періоду введення в професію та на етапі основної шкали оплати праці; статус вчителя на етапі вищої шкали оплати праці; статус учителя високої кваліфікації; статус вчителя вищої кваліфікації [3].

В Уельсі професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл реалізується відповідно до Положення про професійні цінності та практику [2; 5].

У Північній Ірландії 27 компетентностей вчителя [5] поділяють на 3 основні групи: професійні цінності та практика, професійні знання та усвідомлення, професійні навички та вміння, здібності. Кожна компетентність схематично відображає кар'єрний розвиток педагога: початкова підготовка вчителя; період введення в професію; початковий професійний розвиток; неперервний професійний розвиток, колегіальна практика,

удосконалення школи.

Статус учителя високої кваліфікації в Англії та Уельсі, неперервний професійний розвиток, колегіальна практика, удосконалення школи у Північній Ірландії, стандарт вчителя вищої кваліфікації у Шотландії [6] передбачає наявність характеристик, на розвиток яких спрямовується професійний розвиток педагогів.

Відповідно до стандартів, що висвітлюють специфіку професійних якостей досвідчених педагогів, учителі високої кваліфікації в Англії та Уельсі, на етапі неперервного професійного розвитку, колегіальної практики, вдосконалення школи у Північній Ірландії, згідно зі стандартом вчителя вищої кваліфікації у Шотландії виявляють бажання виконувати лідерські функції у процесі розвитку стратегії діяльності на робочому місці педагога, сприяють розвитку колективної відповідальності за її впровадження; досліджують та оцінюють новітню практику, що застосовується при розвитку навчальної програми, використовують зовнішні джерела для збагачення власної практики та діяльності колег.

На індивідуальному рівні професійний розвиток реалізується за допомогою виконання лідерських функцій у процесі розвитку політики школи; формування і розвитку колективної відповідальності за впровадження позитивних змін у діяльність школи; дослідження новизни національної політики в галузі освіти; використання рефлексії як засобу розвитку власної діяльності; збагачення власними знаннями та досвідом он-лайн форуму педагогів; участі у практичних дослідженнях.

На рівні загальноосвітньої школи започатковуються та розвиваються мережі вчителів-предметників.

Місцеві органи управління освітою налагоджують зв'язки з представниками предметних асоціацій чи агенцій, іншими фахівцями за для професійного розвитку досвідчених педагогів.

На рівні зовнішніх провайдерів, або національному рівні створюються можливості для участі досвідчених учителів у навчальних програмах освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», що пропонуються Академією педагогічного навчання.

У контексті розвитку професійних знань та усвідомлення, вчителі високої кваліфікації в Англії та Уельсі, на етапі неперервного професійного розвитку, колегіальної практики, вдосконалення школи у Північній Ірландії, згідно зі стандартом учителя вищої кваліфікації у Шотландії володіють глибокими знаннями з методики викладання, теорії навчання, стратегії управління поведінкою учнів, включно із забезпеченням індивідуалізації та рівноправного доступу до навчальних можливостей, а також повного розкриття потенціалу кожного учня; володіють глибокими знаннями про вимоги до оцінювання навчальної діяльності учнів, а також знаннями з аналізу статистичної інформації щодо оцінювання ефективності навчання та учіння на рівні школи; володіють сучасними знаннями з навчальної дисципліни, яку викладають, методики її викладання та беруть участь у предметних професійних мережах.

На індивідуальному рівні вони виконують лідерську функцію в інноваційних проектах, що

сприяють удосконаленню роботи вчителя в класі, застосуванню міжпредметного та індивідуального підходів до навчання; дають відкриті заняття, на яких демонструють застосування різноманітних методів навчання; здійснюють збір, аналіз і використання даних про успішність учнів школи; оцінюють вплив нововведень на практику школи; моделюють ефективне оцінювання та його вплив на підняття успішності [4].

На рівні загальноосвітньої школи такі вчителі співпрацюють із колегами в рамках програми «Кожна дитина – цінна»; беруть участь у тренінгах, роботі команд, кафедр; формують системи підтримки менторства та коучингу.

На рівні зовнішніх провайдерів, або національному рівні стають членами професійних фондів; виступають з доповідями на пленарних засіданнях конференцій; користуються пропозиціями професійного розвитку, наданими місцевими органами управління освітою, національними провайдерами, професійними асоціаціями.

Згідно з нормативними документами, які визначають комплекс і рівень професійних умінь і навичок, учителі високої кваліфікації в Англії та Уельсі, на етапі неперервного професійного розвитку, колегіальної практики, вдосконалення школи у Північній Ірландії, згідно зі стандартом вчителя вищої кваліфікації у Шотландії виконують лідерські функції у здійсненні колегіального планування з метою вдосконалення педагогічної діяльності; налагоджують міжпредметне навчання; володіють педагогічними навичками та вміннями, що забезпечують високу результативність навчального процесу; демонструють досконалу та інноваційну педагогічну практику, відмінні здібності для здійснення оцінювання; володіють досконалими навичками та вміннями налагодження контакту з учнями, колегами, батьками, опікунами для забезпечення зворотного зв'язку та обміну інформацією про успішність; використовують локальні та національні статистичні дані та іншу інформацію з метою забезпечення компаративної основи для здійснення оцінювання успішності; відповідні методи для визначення ефективності навчання та його вдосконалення; тісно співпрацюють із лідерськими командами (розвиток, упровадження, оцінювання політики та практики вдосконалення школи); сприяють професійному розвитку колег, застосовуючи його різні форми та методи, відповідно до потреб; надають поради на основі спостереження за діяльністю колег під час проведення уроку.

На індивідуальному рівні такі вчителі розвивають знання стосовно рівноправності, інклюзивності та різноманітності і використовують їх у діяльності; застосовують відео для запису ефективної методики з метою передачі власного досвіду; планують тематичні тижні та залучають до їх проведення колег; упроваджують новації, що сприяють підвищенню результативності; використовують самооцінювання як метод професійного розвитку; ведуть журнал навчання; моделюють ефективне використання даних щодо планування та навчання; оцінюють вплив запроваджених змін на навчання учнів та підвищення успішності.

У контексті загальноосвітньої школи досвідче-

ні вчителі обмінюються кращими прикладами практики з колегами з інших шкіл та організацій за допомогою мережі спілкування вчителів; проводять семінари для батьків, під час яких обговорюється успішність учнів у рамках проекту «Вища мета» (англ. – Aim higher); ведуть навчання у рамках програми «Родинне навчання» (англ. – Family learning); підтримують стосунки з лідером щодо професійного розвитку, надаючи допомогу при аналізі даних про зміни, які були запроваджені у практику педагогів та їх вплив на навчання; підтримують студентів-практикантів початкової педагогічної підготовки за допомогою коучингу, менторства, моделювання, професійного діалогу.

На рівні місцевих органів управління освітою вони підтримують стосунки із фахівцями та консультантами національного рівня і місцевих органів управління освітою.

На рівні зовнішніх провайдерів, або національному рівні досвідчені педагоги беруть участь у програмі Національної професійної кваліфікації для наставництва (англ. – National Professional Qualification for Headship – NPQH).

Висновок. Отже, професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл – це багатогранний феномен, його основні характеристики відповідають цілісній, динамічній і відкритій системі, основними атрибутами якої є відповідна структура, мета та завдання, зміст, методи та форми, що спрямовані на освоєння професійних знань, розвиток компетентностей від початку професійної педагогічної підготовки й упровадження всієї фахової діяльності вчителя, а також реалізація системи оволодіння компетентностями. Як свідчить проведений аналіз стандартів, що регламентують професійну діяльність учителів загальноосвітніх шкіл у Великій Британії, досвідчений педагог має володіти комплексом професійних якостей, знань, умінь і навичок, що гарантують виконання професійних функцій на високому рівні. Власне досягнення визначених стандартів і є тим ключовим фактором, що визначає потребу у неперервному професійному розвитку та сприяє здійсненню ефективного вибору його форм і методів на індивідуальному рівні, рівні загальноосвітньої школи, місцевих органів управління освітою та рівні зовнішніх провайдерів. Професійний розвиток учителів загальноосвітніх шкіл на неперервній основі сприяє розвитку кар'єри педагога. Його професіоналізм передбачає відповідальність за власний професійний розвиток, що спирається на нові професійні стандарти й націлений на те, щоб зробити ефективнішою діяльність загальноосвітніх шкіл і переглянуте положення про її управлінську діяльність.

Література

1. Мукан Н. В. Розвиток професійних якостей вчителів-початківців у системі неперервної педагогічної освіти Великої Британії / Наталія Василенко Мукан, Маріана Василенко Гаврилюк // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія, Психологія, Педагогіка : зб. наук. праць. – Київ : ІВЦ «Політехніка», 2009. – № 3 (27). – Ч. 2. – С. 138-141.
2. Cole M. Professional Values and Practice. Meeting the Standards / Mike Cole; [3rd ed.]. – Routledge, 2006. – 184 p.
3. Professional standards for teachers. – Training and Development Agency for Schools, 2007. – 36 p.
4. Staffordshire County Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.staffordshire.gov.uk/>.
5. Teaching : the reflective profession. Incorporating the Northern Ireland teacher competences. – General Teaching Council for Northern Ireland, 2007. – 52 p.
6. The standards [Електронний ресурс]. – The General Teaching Council for Scotland. – Режим доступу : <http://www.gtcs.org.uk/standards/standards.aspx>.